

Սույն գիրքը թվայնացվել է Գրքասեր ՀԿ-ում հայերենով գրականության պահպանման, հանրայնացման և ժամանակակից թվային միջավայրում հասանելի դարձնելու նպատակով:

Կազմակերպության նախաձեռնությունը միտված է հայերեն գրքերի և տեքստերի տարածմանը, ընթերցանության խթանմանը և մշակութային ոչ նյութական ժառանգության պահպանությանը՝ ապահովելով դրանց հասանելիությունը հնարավորինս լայն շրջանակների համար:

Մենք հավատում ենք, որ թվայնացումը ոչ միայն պահպանման միջոց է, այլև գիտելիքի, գրականության և մշակույթի շարունակական փոխանցման կարևոր ուղի:

Գրքասեր ՀԿ-ն գրքերը ծայնագրում և թվայնացնում է բացառապես Ձեր նվիրատվությունների շնորհիվ: Կազմակերպությանը կարող եք օժանդակել հետևյալ հղումով՝

<https://grqaser.org/hy/donate>

Ստուգված

Նորվեգական գրականություն, Արձակ, Նովել
13+

Թարգմանիչ՝ Արտաշես Յայլոյան

ԿՆՈՒՄ ՀԱՄԱՐՆ ՀՐԵՉՏԱԿՆԵՐԻ ԱՉՏԱՐԱԿՆԸ

Իսկ հիմա ցանկանում եմ պատմել մի եղելություն, որ ինձ հետ է պատահել:

Շատ կարճ պատմություն է, արագ կպատմեմ: Մի անգամ Նստած էի իմ սենյակում: Դեպքը պատահել է մի փոքրիկ քաղաքում, որը Նորվեգիայում չէ: Մի խոսքով՝ միևնույն է, թե որտեղ է պատահել: Կարճ ասած՝ աշնանային խաղաղ մի երեկո Նստած էի իմ սենյակում: Ութ տարի առաջ էր՝ 1883 թվականին: Թիկունքով շրջվել էի դեպի դուռն ու գիրք էի կարդում:

— Սենյակում լամպ կա՞ր: — Այո, իսկ դրսում ականակուր խավար էր: Նստած կարդում էի: Հանկարծ լսեցի, որ մարդ է գալիս, աստիճաններից շատ պարզ ու հստակ ոտնաձայներ լսվեցին, ապա լսեցի, որ ինչ-որ մեկը դուռը բախեց: Համեցեք: Ոչ ոք չմտավ: Դուռը բացեցի: Ոչ ոք չկար: Ոչ մի մարդ չէր երևում: Աղախնի զանգը հնչեցրի: Աստիճանների վրա մարդ կա՞ր: Չէ, ոչ ոք չի բարձրացել աստիճաններով: Լավ, բարի գիշեր: Աղախինը գնաց:

Նորից Նստեցի կարդալու: Քիչ անց զգացի, որ թեթև քամի խաղաց, մի սյուրք, ասես մարդու շունչ առա ու լսեցի, որ մեկը շշնջաց. «Արի՛»: Նայեցի շուրջս: Ոչ ոք չկար: Շարունակեցի

կարդալ: Չայրացած ասացի. «Սատանա՛»: Հանկարծ նկատեցի, որ կողքս կանգնած է գունատ մի մարդուկ՝ կարմիր մորուքով, սարթ, բիզ-բիզ մազերով: Կանգնած էր իմ ձախ կողմում: Աչքով արեց, ի պատասխան՝ ես նույնպես աչքով արեցի: Մինչ այդ մենք երբեք իրար չէինք տեսել, սակայն շարունակեցինք իրար աչքով անել: Գիրքը փակեցի, իսկ նա գնաց դեպի դուռն ու անհետացավ: Հայացքով հետևեցի ու տեսա, թե ինչպես չքացավ: Տեղիցս վեր կացա և նույնպես քայլեցի դեպի դուռը, ապա կրկին լսեցի, որ շշնջաց. «Արի՛»: Լավ: Պիջակս վերցրի, կրկնակոշիկներս հագս գցեցի ու դուրս եկա: «Գնամ ծխելու»,— մտածեցի: Շրջվեցի, մտա սենյակ ու ծխախոտ վառեցի: Մի քանի գլանակ էլ գրպանս դրեցի: Աստված գիտի, թե ինչու այդպես վարվեցի, բայց հենց այդպես էլ արեցի ու դուրս եկա:

Թանձր խավար էր, և ես ոչինչ չէի տեսնում, սակայն զգում էի, որ մարդուկը կողքիս է: Թևերս տարածեցի, որ բռնեմ: Համառելով վճռեցի տեղիցս չշարժվել, եթե չասի՝ ինչն ինչոց է: Սրան դիպչել չկարողացա: Նաև փորձեցի խավարի մեջ նրան աչքով անել, բայց ապարդյուն: «Լավ,— ասացի,— քեզ հետ չեմ գալիս, ելել եմ ինձ համար քայլելու, զբոսնում եմ»: Բարձր էի խոսում, որ լսի: Մի քանի ժամ քայլեցինք, քաղաքից դուրս եկանք, մտանք անտառ: Շաղոտ ճյուղերն ու սաղարթները զարկվում էին դեմքիս: «Լավ,— ի վերջո ասացի ես և ժամացույցը հանեցի, որ տեսնեմ՝ ժամը քանի՞սն է,— բավական է, վերադառնամ տուն»: Սակայն տուն չդարձա, անկարող էի հետ շրջվել, շարունակ առաջ էի գնում: «Ի միջի այլոց չտեսնված եղանակ է,— ասացի,— կարող եմ մի, նույնիսկ երկու գիշեր զբոսնել, ժամանակ հո ունեմ»: Այդպես ասացի, թեև հոգնել էի ու շաղից լավ թրջվել: Ծխախոտ վառեցի, իսկ մարդուկը մշտապես կողքիս էր, զգում էի, որ քայլելիս շունչը դիպչում է ինձ: Քայլում էի առանց կանգ առնելու, հնարավոր բոլոր ուղղություններով, բայց բնավ ոչ դեպի քաղաք: Ոտքերս սկսեցին ցավել, մինչև ծնկներս շաղից թրջվել էի: Թաց ճյուղերի հարվածներից դեմքս դաղվել էր: Ինձուհին՝ ասացի. «Կարող է տարօրինակ թվալ, որ օրվա այս ժամին այստեղ զբոսնում եմ, բայց երեխա ժամանակներից սաղարթախիտ անտառներում գիշերներով զբոսնելու սովորություն ունեմ»: Ու ատամներս սեղմած քայլեցի: Այդ ժամանակ ներքևում տարածված քաղաքի աշտարակի ժամացույցը հնչեցրեց իր զանգերը՝ մե՛կ, երկո՛ւ, երե՛ք, այդպես՝ մինչև տասներկուսը, շարունակեցի հաշվել զարկերը: Այդ ծանոթ հնչյուններն ինձ զվարթացրին, թեև միաժամանակ վրդովեցրին, որովհետև այդքան երկար թրևելուց հետո քաղաքից այնքան էլ չէինք հեռացել: Ահա աշտարակի ժամացույցի զարկերը լռեցին: Հենց տասներկուերորդ զարկից հետո զվարճալի մարդուկը հայտնվեց դիմացս, նայեց ինձ ու ծիծաղեց: Կյանքում չեմ մոռանա, որ նրա երկու կտրիչ ատամները չկային, իսկ ձեռքերը դրել էր քամակին...

— Բայց չէ՞ որ մութ էր. ինչպե՞ս տեսար:

— Նրանից լույս էր ճառագում: Տարօրինակ մի լույս, որ կարծես բխում էր նրա թիկունքից, լույսից դարձել էր թափանցիկ, նույնիսկ հագուստը երևում էր՝ ինչպես օրը ցերեկով. շալվարը ճմռթված էր ու չափազանց կարճ: Այդ ամենը տեսա ընդամենը մի ակնթարթ:

Տեսարանն ինձ ապշեցրեց, ակամա փակեցի աչքերս ու մի քայլ ընկրկեցի: Երբ աչքերս կրկին բացեցի, նա չկար...

— Ավելին: Հասել էի ինչ-որ աշտարակի: Առջևս մի աշտարակ էր, կարծես դեմ էի առել նրան ու գնալով ավելի պարզ էի տեսնում: Մի սև, ութանկյուն աշտարակ էր՝ Աթենքի հողմերի աշտարակի նման, եթե, իհարկե, այն տեսել ես նկարներում: Երբեք չէի լսել, որ այդ անտառում աշտարակ կա, բայց պարզվում է, կա, և ես կանգնած եմ նրա մոտ: Նորից եմ լսում. «Արի՛», ու մտնում եմ ներս: Ինձանից հետո դարպասը բաց մնաց, որից մի տեսակ թեթևություն զգացի:

Կամարի տակ դարձյալ հանդիպում եմ մարդուկին: Պատերից մեկի վրա լամպ է վառվում, որի լույսի տակ նրան ավելի լավ եմ տեսնում: Նա ինձ այնպե՛ս է ընդառաջ գալիս, որ կարծես մինչ այդ ինքը ներսում է եղել: Առջևս կանգնած՝ լռելայն ծիծաղում է և ամբողջ ծիծաղի ընթացքում հայացքն ինձանից չի կտրում: Նայում եմ աչքերի մեջ, և թվում է, թե այդ աչքերի խորքում տեսնում եմ այն բոլոր սարսափները, որ նա ապրել է իր կյանքում: Աչքով է անում, բայց ես չեմ պատասխանում: Քանի մոտենում է, այնքան ընկրկում եմ: Հանկարծ իմ թիկունքում թեթև ոտնաձայներ եմ լսում, գլուխս շրջում եմ ու նկատում, որ մի մանկամարդ կին մտնում է ներս:

Նայում եմ նրան, ու մի տեսակ երջանկություն է իջնում վրաս: Ծիկահեր է, սև աչքեր ունի, սակայն լավ չի հագնված ու սալահատակի վրա քայլում է բոկոտն: Թւերը հողանի են ու անբիծ:

Մի պահ հայացքով չափում է երկուսիս էլ, ապա ինձ խոր գլուխ է տալիս ու քայլում դեպի մարդուկը: Առանց բառ իսկ արտասանելու արձակում է նրա թիկնոցի կոճակներն ու շոշափում մարմինը, կարծես ինչ-որ բան է փնտրում, իսկ քիչ անց նրա թիկնոցի տակից հանում է վառվող մի լուսարձակ՝ փոքրիկ, պայծառ մի լապտեր ու կախում իր մատից: Լապտերն այնպես է շողարձակում, որ պատից կախված լամպի լույսը միանգամայն խամրում է: Խուզարկվելու ընթացքում ևս մարդուկը հանգիստ կանգնել ու լուռ ծիծաղում էր: «Բարի գիշեր»,— ասում է աղջիկը և ցույց տալիս դուռը, իսկ նա՝ սահմռկելի ու արտառոց այդ արարածը, հեռանում է: Նոր ծանոթիս հետ մնում եմ մեն-մենակ:

Աղջիկը գալիս է դեպի ինձ, խոր գլուխ տալիս և առանց ժպտալու, առանց ծայնը բարձրացնելու, ասում.

— Գալդ որտեղի՞ց է:

— Քաղաքից, չքնաղ աղջիկ,— պատասխանեցի ես: — Ուղղակի քաղաքից եմ եկել:

— Օտարական, հորս ներիր,— հանկարծ ասաց նա: — Մեզ չնեղացնես: Նա հիվանդ է՝ խելագար, աչքերը հո տեսա՞ր:

— Այո, աչքերը տեսա,— պատասխանեցի ես,— զգացի, որ նրանք իշխում են ինձ վրա, ես հետևում էի նրանց:

— Որտե՞ղ ես հանդիպել նրան,— հարցրեց աղջիկը:

— Իմ տանը, իմ սենյակում,— պատասխանեցի ես: — Երբ եկավ, նստած կարդում էի:

Այդ ժամանակ աղջիկը գլուխն օրորեց ու աչքերը խոնարհեց գետնին:

— Բայց դա թող չվշտացնի քեզ, չքնաղ երեխա,— ասացի,— ինձ համար չափազանց հաճելի զբոսանք էր, կարևոր գործից չեմ կտրվել ու չեմ ափսոսում, որ հանդիպել եմ քեզ: Տես, ես գոհ ու երջանիկ եմ, դու ևս ժպտա:

Սակայն նա չժպտաց, այլ ասաց.

— Ուտամաններդ հանիր: Այս գիշեր չես գնալու այստեղից, շորերդ կչորացնեմ:

Նայեցի հագուստիս. ջուրը կաթում էր, կոշիկներս ճապում էին ջրի մեջ: Ես կատարեցի նրա ասածը, կոշիկներս հանեցի ու տվեցի նրան: Այդ ժամանակ փչելով լամպը մարեց ու ասաց.

— Արի՛:

— Սպասի՛ր,— ասացի՝ նրան կանգնեցնելով:— Եթե այստեղ չէի քնելու, ինչո՞ւ ստիպեցիր այսքան շուտ կոշիկներս հանել:

— Դու այդ բանը չպետք է իմանաս, — պատասխանեց նա:

Եվ այլևս ոչինչ չասաց:

Նա, առաջնորդելով ինձ, տարավ մի մուգ սենյակ: Ինչ-որ ծայն էր լսվում, կարծես մեկը մեր հոտն առել ու հոտոտում էր: Չգացի, որ քնքուշ մի ձեռք հպվեց շուրթերիս, ու աղջիկը բարձրաձայն ասաց.

— Ես եմ, հայրիկ: Օտարականը գնաց, գնաց:

Բայց ես դարձյալ լսեցի, որ տխեղծ խելագարը հոտոտելով հետևում է մեզ:

Աստիճաններով բարձրացանք: Նա բռնել էր ձեռքս, ու մեզանից ոչ մեկը չէր խոսում: Հայտնվեցինք մի սոր կամարի տակ, որտեղ լույսի ոչ մի շող չէր երևում, շուրջը խավարամած գիշեր էր:

— Սո՛ւս,— շշնջաց նա,— ահա իմ մահճակալը:

Շոշափելով գտա այն:

— Մնացած շորերդ էլ հանիր,— կրկին շշնջաց նա:

Հանեցի ու պարզեցի նրան:

— Բարի գիշեր,— ասաց:

Կանգնեցրի ու խնդրեցի մնալ:

— Մի քիչ սպասի՛ր, մի՛ գնա: Հիմա եմ հասկանում, թե ինչու կոշիկներս այստեղ հանել տվեցիր: Լուռ կմնամ: Հայրդ չլսեց, որ եկա այստեղ: Արի՛:

Սակայն չեկավ:

— Բարի գիշեր,— կրկին ասաց նա ու հեռացավ...

Լռություն:

Գիշերս փոխվեց կախարդական հեքիաթի, վարդագույն հիշողության: Պատկերացրո՛ւ՝ լուսավո՛ր, լուսավո՛ր գիշեր է... Մենակ եմ. շուրջս թավշի պես ծանր ու թանձր խավար է: Հոգնած էի, ծնկներս դողում էին, մի քիչ շվարած էի: Խաբեբա խելագարը թաց խոտերի մեջ մի քանի ժամ պտտել էր ինձ, ոչխարի պես հետևը գցած տարել իր աչքով անելով ու իր «արի»-ով: Հաջորդ անգամ լապտերը ձեռքից կիսլեմ ու մռութը կջարդեմ: Սաստիկ կատաղած էի, ուստի ծխախոտ վառեցի ու մտա անկողին: Որոշ ժամանակ պառկած նայում էի ծխախոտիս կրակին, այնուհետև լսեցի, որ ներքևում դարպասը փակվեց, ու ամենայն ինչ թաղվեց լռության մեջ:

Անցավ տասը րոպե: Ուշադրություն դարձրեք՝ աչքիս քունը չի գալիս, պառկել եմ մահճակալին ու ծխում եմ: Հանկարծ տան կամարների ներքո խուլ աղմուկ է լսվում, ասես տանիքում բյուրավոր փականներ են բացվում: Հենվում եմ արմունկներիս, մոռացության մատնված ծխախոտս մարում է: Տեսողությունս լարած՝ նայում եմ չորս կողմս ու ոչինչ չեմ տեսնում: Նորից պառկում եմ ու ականջ դնում, և ինձ թվում է՝ հեռավոր ձայներ են լսում, բազմաձայն դյուրիչ մի մեղեդի, ինչ-որ տեղ, երկնային հեռուներում, բայց հազարաձայն ու մեղմածոր: Մեղեդին երբեք չի ընդհատվում, հետզհետե ավելի ու ավելի է մոտենում, ի վերջո ալիքվում է հենց իմ վերևում՝ աշտարակի տանիքի վրա: Դարձյալ հենվում եմ արմունկներիս: Հիմա էլ ինձ համակում է այն օրվա խորհրդավոր արբեցումը, անբնական երջանկության մի զգացում, երբ սկսում եմ մտածել այդ մասին: Փոքրիկ, շողշողուն արարածների մի խումբներամ հանկարծ իջնում է ինձ վրա: Ճերմա՛կ, ճերմա՛կ հրեշտակներ են, անթիվ-անհամար փոքրիկ հրեշտակներ, որ լույսի շողի հանգույն իջնում են վերևից: Լցվում են կամարների տակ, երևի մի միլիոն կլինեն, ալիքվում են պատերի ու առաստաղի արանքում ու երգո՛ւմ են, երգո՛ւմ, բոլորովին մերկանդամ են ու ճերմա՛կ, ճերմա՛կ: Հոգիս խաղաղ է, չորս դիս հրեշտակներ են, և ես ունկս խոնարհել եմ նրանց երգին: Նրանք թեթև հավում են արտևանունքներիս, նստում մազերիս վրա, կամարների ներքո տարածվում է նրանց փոքրիկ բերաններից ի բաց ելնող շնչառության զգլխիչ բույրը:

Արմունկներիս հենված՝ ձեռքս պարզում եմ առաջ. մի քանի հրեշտակ թառում են վրան, ու կարծես ափիս մեջ հայտնվում է մի առկայծուն աստղաբույլ: Իսկ ես հակվում եմ առաջ ու նայում նրանց աչքերին և նկատում, որ այդ աչքերը կույր են: Այդ յոթ կույր հրեշտակներին բաց եմ թողնում և բռնում ուրիշ յոթին: Սրանք նույնպես կույր են, ամբողջ աշտարակը լի է կույր հրեշտակներով, նրանք երգում են:

Նրանց նայելիս բնավ չէի շարժվում, գրեթե չէի էլ շնչում, և հոգուս մեջ սողոսկում էր ախտաժետ մի տրտմություն:

Անցնում է մեկ րոպե: Պառկած լսում եմ ինչ-որ հեռու մի տեղից հասնող ծանր ու հատու հարվածների ձայն, լսում եմ սահմուկեցնող հստակությամբ, որ ինչում է տևական ու որոտալի. նորից քաղաքի աշտարակի զարկերն են: Խփում է ժամը մեկը:

Հրեշտակների երգը միանգամից ընդհատվում է: Տեսնում եմ, որ կրկին երամ են կազմում ու ճախրում հեռու, խռնվում տանիքի տակ, հեռանալուց առաջ հավաքվում են ի մի, վերածվում կատարյալ լույսի, իսկ հրաժեշտի պահին հայում են ինձ: Վերջինը շրջվում է ու չքանալուց առաջ իր կույր աչքերը մեկ անգամ ևս հառում վրաս:

Վերջին բանը, որ հիշում եմ, այն հրեշտակն էր, որ շրջվեց ու նայեց ինձ, թեև կույր էր: Ապա ամեն ինչ թաղվեց խավարի մեջ: Նորից պառկեցի ու քնեցի...

Երբ արթնացա, օրը ցերեկ էր: Առաջվա պես սենյակում մենակ էի: Շորերս գցած էր դիմացս. հատակին: Շոշափեցի, դեռ թաց էին, բայց և այնպես հագա: Ապա դուռը բացվեց, և կրկին հայտնվեց գիշերվա աղջիկը:

Ուղիղ եկավ դեպի ինձ, ես ասացի.

— Որտեղի՞ց ես գալիս: Ո՞ր էիր գիշերը:

— Այնտեղ վերևում,— պատասխանեց նա և մատնացույց արեց աշտարակի տանիքը:

— Չե՞ս քնել:

— Ոչ, չեմ քնել: Արթուն եմ մնացել:

— Իսկ գիշերը երաժշտություն չէի՞ր լսում,— հարցրեցի,— չնաշխարհիկ մի երաժշտություն: Նա պատասխանեց.

— Ես էի նվագում ու երգում:

— Դո՞ւ էիր: Մի՞թե, չքնաղ երեխա, իսկապե՞ս դու էիր:

— Ես էի:

Ձեռքիցս քաշեց ու ասաց.

— Իսկ հիմա արի քեզ ճանապարհի գցեմ:

Աշտարակից դուրս եկանք ու ձեռք-ձեռքի տված՝ քայլեցինք անտառով: Արևը լուսավորում էր նրա ոսկե ծամերը, իսկ սևորակ աչքերն անասելի դյուրիչ էին: Գրկեցի նրան ու երկու անգամ համբուրեցի ճակատը, ապա նրա առջև ծունկի իջա: Գողացող ձեռքերով արծակեց իր սև ժապավենն ու կապեց դաստակիս, այդ բանն անելիս սաստիկ հուզված էր ու լաց էր լինում: Հարցրեցի.

— Ինչո՞ւ ես լալիս: Հեռացի՛ր, եթե քեզ ցավ եմ պատճառել:

Բայց նա լոկ ասաց.

— Քաղաքը տեսնո՞ւմ ես:

— Ոչ,— պատասխանեցի,— չեմ տեսնում: Իսկ դո՞ւ:

— Վեր կաց, գնանք,— ասաց նա, ու շարունակեց առաջնորդել ինձ: Կրկին կանգ առա, նրան սեղմեցի կրծքիս ու ասացի.

— Քեզ այնպե՛ս եմ սիրում: Ես լի եմ անսահման երջանկությամբ:

Նա տակավին թպրտում էր բազուկներիս մեջ, բայց և այնպես ասաց.

— Հիմա ես պետք է վերադառնամ: Արդեն քաղաքը տեսնում ես, չէ՞:

— Այո՛,— ասացի,— մի՞թե դու չես տեսնում:

— Ոչ,— պատասխանեց նա:

— Ինչո՞ւ,— հարցրեցի:

Ինձանից հետ քաշվեց ու սևմուռ աչքերը հառեց վրաս: Հեռանալուց առաջ, հրաժեշտի պահին, խոր գլուխ տվեց: Մի քանի քայլ անելուց հետո կրկին շրջվեց ու նայեց ինձ:

Այդ ժամանակ միայն նկատեցի, որ նա նույնպես կույր է...